

hoofdper-
angen tijd.
Een tijds-
sschen het
en eenheid
door hun
de ontwik-
schouwelijk
n het oog
mingsgeest,
ziende blik
len verper-
Luteyn. De
neratie zag,
het huidige
de Andere
vulling van
ne Margot
het eerste

er van dit
eine rijkjes
belang. De
grenzende
de plannen
bevaarbaar
achterland
verder dan
eigenaresse
an zij geen
zij, die het
er, en die
n, een oud
zijn patent
vrouw, on-
ertrouwen",
mannen te
die nog op
haar in-
de Holland-
avond over
ve mogelijk-
ontwikkelt
haar plan
dōne te ver-
olland naar
veilige bin-
der durft te
ute plan te
Hollandsche,
in vol ver-
rie rivieren,

deel, „Mar-
de hoofd-
booten, het
schepen, die
verdringen,
g uitgebeeld.
wat hebben

speelt jaren
de geschie-
r. Met den
inning aan
rokken ver-
loed spreekt
Andere heeft
e werken tot
oit den Rijn
plannen van
maar haar

ang in zich,
omhoog te
erieurs moe-
genamen, en
mo te geven
en de moor-
schepen, den
nieuwe per-

men tijd voor
gsjaren, den
ar, wanneer
hippers hun
antoren, om
euleeren. Lu-
oet aan alles
verliest toch
reuze, groote
in de jaren
natuurlijken
art zich als
eikt hij Mar-
got.

aan bij het
constructie
vrig bouwscl.
ed verstoord.
ar verlangen
e. Maar men
plan omvatte
nchtig Rijn-
Duitschland
Aart's onder-
log tusschen
had willen
De tragische
dealisme dat

uit het boek spreekt. Het milieu, de menschen, het bedrijvige leven, het is alles goed gezien en uitgebeeld. De met Germanismen en zuiver Duitsche woorden doorspekte taal geeft een goede kleur aan het verhaal. Ten overvloede verontschuldigt De Man zich over dit gebruik van onzuiver Nederlandsch. Dit voorwoord was niet noodig geweest, want ieder, die wel eens iets van hem gelezen heeft, en dat is dus haast ieder, weet dat hij niet tot de slordige taalbehandelaars behoort. Integendeel, stilistisch is het boek goed.

Aart de Andere is werkelijk anders dan zijn voorganger. Het karakter van de hoofdfiguur is niet zoo minutieus geteekend, maar toch staat het duidelijk voor ons. Het mist geheel het kleine, bekrompene, in het zelfde kringetje rondraaiende; de jonge Aart denkt ruimer, ziet verder, is Forscher. Hij past geheel bij zijn schip en zijn vaart. Zoals de oude Aart volkomen paste bij de kleine beurtvaart, past Aart de Andere bij de grootschere Rijnvaart. De Man gaf weer een echt Hollandsch, frisch, nu idealistisch boek, ondanks de tragiek. Gron. H. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Kleingeloof.

„Kleingeloof”, dat is een onder ons zeer bekende, veel gebruikte uitdrukking. „Kleingeloof”, door dat begrip wordt bij duizenden heel het leven des geloofs en de zorg voor de zielen beheerscht. Het lijkt mij daarom nuttig een paar artikelen aan dit onderwerp te wijden. In de eerste plaats: Wat wordt er in den regel onder dat „kleingeloof” verstaan? Dit, dat een mensch niet heelemaal zeker is van zijn deel hebben aan Gods beloften, dat hij zoo wat half en half geloof. Hij zou dan (zoo meent men) wel gelooven, maar de intensiteit van het geloof zou nog niet groot genoeg zijn. Deze opvatting van kleingeloof, die onder ons nog zoo algemeen is, moet evenwel beslist van de hand worden gewezen. Zij is (en daarmee is reeds alles gezegd) met den aard van het geloof beslist onverenigbaar. Geloof is zekerheid. Geloof is een vaste grond der dingen, die men hoopt, een bewijs der zaken, die men niet ziet. Onze Catechismus zegt het zoo Schriftuurlijk: „het geloof is een zekere kennis en een vast vertrouwen. Nu zijn zekerheid, vastheid begrippen, waarbij van geen meer of minder sprake kan zijn. Dat is precies als met een rechte lijn. Indien in een rechte lijn ook maar ergens één afwijking, één kromming, hoe klein ook, gevonden wordt, dan heeft die lijn daarmee opgehouden recht te zijn. Indien in de zekerheid ook maar eenige aarzeling is ingedrongen, dan heeft op datzelfde oogenblik die zekerheid opgehouden zekerheid te zijn. Als ik sta tegenover Gods belofte en er is in mijn hart ook maar de minste gedachte: „zou het wel, zou het wel waar zijn, zou ik er mij op kunnen verlaten?” dan geloof ik niet meer, dan ben ik ongelooft.

Een tusschenstaat tusschen geloof en ongelooft bestaat niet. Wij kunnen wel spreken van twijfel; maar dan in dien zin, dat wij daarmee bedoelen een elkander afwisselen van geloof en ongelooft, doch nooit een toestand waarbij op hetzelfde oogenblik geloof en ongelooft met elkander vermengd zijn, en dat men, al naar gelang in dat mengsel geloof of ongelooft een grooter samenstellend deel vormen, men van grooter of kleiner geloof zou mogen spreken. Eén van tweeën; ik ben verzekerd, of ik ben het niet; ik geloof, of ik geloof niet. Dat moet voor ons vast staan. Dat is voor de practijk van het geloofsleven van groote beteekenis. Heel de quaestie van „zelfonderzoek” wordt daardoor beheerscht. Wanneer ik duidelijk zie, dat geloof zekerheid is, dan heb ik ook begrepen, dat er bij hem, die geloof, nooit sprake kan zijn van de vraag: „geloof ik wel echt?” De zekerheid, die het geloof, naar zijn aard, eigen is, sluit zulk een vraag vanzelf buiten. Wie inzielt, dat het geloof zekerheid is, verstaat, dat in het gelooven zelf de zekerheid is, dat men geloof. „Dit geloof brengt, ten slotte, zijn eigen zekerheid mede. Gelijk in het weten als weten, de bewustheid van te weten begrepen ligt (ik spatieer, D. v. D.), zoo sluit het geloof naar zijn aard volstreekte zekerheid in”. (Bavinck: Dogmatiek IV 124 2e druk.) „Die geloof, weet toch dat hij geloof”. (Ur-

sinus: Verklaring van den Heidelbergischen Catechismus. Vertaling van Proosdij, blz. 152).

Dus nog eens, wie inzielt, dat gelooven zekerheid is, verstaat ook, dat het geloof zelf uitsluit de vraag: „geloof ik wel?”

Dat wordt anders, zoodra men uitgaat van de gedachte, dat er graden zijn in de intensiteit van het geloof, dat men dus voor één kwart en voor drie kwart en heelemaal zeker zou kunnen wezen.

Het ligt voor de hand, dat iemand, die door het geloof niet heelemaal zeker is, dan ook niet weet of hij wel geloof en dat hij dan probeeren zal achter zijn geloof iets te zoeken, dat hem de zekerheid zou kunnen geven, dat hij wel een geloof is, deel heeft aan het heil des Heeren, ofschoon hij het op dat oogenblik zelf niet geloof.

Over de ongerijmdheid daarvan, dat iemand, op het oogenblik, waarin hij niet geloof, toch langs anderen weg tot de zekerheid zoekt te komen, dat het met hem wel in orde is, hebben wij vroeger wel gesproken.

Het is er mij nu om te doen, te laten gevoelen, hoe die verkeerde vorm van „zelfonderzoek” samenhangt met en opkomt uit die verkeerde opvatting van „kleingeloof”.

Hier staat onmiddellijk naast de verkeerde methode van „zielszorg”, die uit deze beschouwing over „kleingeloof” voortvloeit.

Als ik klaar zie, dat geloof algeheele zekerheid beteekent, dan zal ik een mensch, die in onzekerheid leeft, die zegt: „zou ik mij wel op die belofte Gods durven verlaten?” dan zal ik, zeg ik, dien mensch niet trachten te helpen door hem op ik weet niet welke wijze, toch duidelijk te maken, dat hij wel een kind van God is; maar dan zal ik niet anders willen doen, dan, in den Naam van Hem, die niet liegen kan, hem te zeggen, dat hij niet mag twifelen aan Gods belofte, dat hij zich daarop voor tijd en eeuwigheid moet verlaten; dat alle twijfel zonde is.

Sta ik daarentegen op het standpunt, dat „half” geloof ook nog wel geloof kan zijn, ja, dan zal ik vanzelf den twijfelaar volgen op zijn pad, waarlangs hij door allerlei kenmerken van zijn wedergeboorte en deelhebben aan Christus zoekt overtuigd te worden; dan zal ik hem ten leidsman zoeken te zijn op een weg, die hem, bij allen schoonen schijn, steeds verder van huis brengt.

Vandaar, dat die vraag naar wat kleingeloof beteekent, voor het leven van Gods volk van zoo groote beteekenis is.

Dat de Schrift het meer dan éénmaal over „kleingeloof” heeft, is onweersprekelijk. Mattheüs 6:30 — Lukas 12:28.

„Indien nu God het gras des velds, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, zal Hij u niet veel meer bekleeden, gij kleingelooftigen?” Matth. 8:26.

„En Hij zeide tot hen: Wat zijt gij vreesachtig, gij kleingelooftigen? Toen stond Hij op en bestrafte de winden en de zee en daar werd groote stille”. Matth. 14:31.

„En Jezus terstond de hand uitstekende, greep hem aan en zeide tot hem: Gij kleingelooftige, waarom hebt gij gewankeld?” Matth. 16:8.

„En Jezus, dat wetende, zeide tot hen: Wat overlegt gij bij uzelf, gij kleingelooftigen! dat gij geene brooden medegenomen hebt?” Zóó spreekt de Heiland.

In een volgend artikel wil ik trachten duidelijk te maken, wat er in deze woorden onder „kleingelooftig” te verstaan zij. D. v. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Waarom „Inschakeling” zoo moeilijk is.

In een vorige serie artikelen over de mechanisatie, is een enkele maal beloofd, dat de techniek in haar tegenwoordige phase uiterst gevoelig geworden is, en dat daardoor groote gevaren het oeconomische leven bedreigen. Alle beschouwingen over de (inderdaad bestaande) zegenrijke werking der techniek kunnen de kwalen, waaraan het bedrijfsleven mede door haar invloed, tegenwoordig lijdt, niet wegnemen.

Merkwaardig is het, dat hier en daar in het bedrijfsleven stemmen gehoord worden, die de nadeelen der rationalisatie en mechanisatie met groote scherpte tot uitdrukking brengen. Zoo onlangs in de kringen der Nederl. blinkindustrie (Avondblad N.R.Cr. 13 Sept.). Een gedeelte der uitgesproken oordeelen is zeker waard overgenomen te worden. Het is de bekentenis, dat de kleinere, minder „goed” geoutilleerde bedrijven met sommige artikelen veel beter kunnen concurreren dan de groote met hun perfecte installaties.

„Wat nu de onderlinge concurrentie betreft”, zoo luidt het, „ondervinden de groote fabrieken thans vooral de mededinging van tal van kleine blinkbedrijven, welke blijkbaar als paddenstoelen uit den grond verrijzen. Er zouden thans reeds

42 van deze kleine bedrijven werkzaam zijn en nu is het wel merkwaardig, hoe deze bedrijven er in slagen, de grooten telkens te onderbieden. Dat geldt niet zoozeer voor conservenbussen en andere groote massa-producten, welke slechts in modern geoutilleerde fabrieken goed en goedkoop kunnen worden gemaakt, als wel voor het ordinaire goed, als verfbussen en dergelijke, waarbij de kwaliteits-eischen een minder groote rol spelen. Met half-automatische machines weet de kleine ondernemer zich al heel gauw te redden en hij heeft dan onmiskenbaar een voorsprong op de groote bedrijven, welke voortdurend rekening moeten houden met den factor der algemeene kosten, sociale regelingen, niet te vergeten ook groote kapitaallasten — hooge afschrijvingen op dure machines — en tenslotte met een zekere verstarring van het loonpeil. De kleine ondernemer is niet aan bepaalde eischen van vakverenigingen gebonden. Hij werkt zelf mede, dikwijls met de hulp van eigen familie of met jeugdige arbeidskrachten, die met hun loonen ver-benden het gangbare peil blijven.

Zoo ziet, alles bijeengenomen, de toekomst van de blinkindustrie er weinig rooskleurig uit en men mag wel zeggen, dat de gang van zaken bij deze industrie een nauwkeurige afspiegeling vormt van den toestand in de Nederlandsche industrie in het algemeen.”

Enkele zinnen vallen bijzonder op. In de eerste plaats de gespatieerde. Want daaruit blijkt, hoe groot de last is, waarmede de z.g. arbeidsbesparende machines op het bedrijfsleven drukken. Soms merkt men die bezwaren nog niet bij de investatie zelf, ook niet in de eerste maanden waarin de nieuwe installaties werken. De volle zwaarte wordt gevoeld wanneer uit de bedrijfsinkomsten het bedrag der afschrijvingen, aflossingen en rentes betaald moet worden. Vooral wanneer blijkt dat de afzet beneden de „minimum-waarde” van de productie-capaciteit der machines daalt, en wanneer het oconomisch slijtage-proces sneller verloopt dan verwacht werd. Dan wordt vaak de prijs sterk verlaagd om toch maar de markt te kunnen behouden en de productie aanzienlijk te kunnen uitbreiden. Met al de kwade gevolgen van dien. Dan zucht het bedrijf inderdaad onder de zware sociale lasten en de hooge loonen.

Ook de klacht daaromtrent is belangwekkend. Dikwijls hooren we, dat het gemechaniseerde bedrijf met zijn naar verhouding geringe aantal arbeiders, gemakkelijker hooge loonen kan betalen dan de „arbeidsintensieve” industrieën, en ook beter de sociale kosten kan dragen. Behalve de opmerking, dat in verschillende dier industrieën (niet alleen de textielindustrie) de loonen nog vrij laag zijn, mag toch ook de tegenwerping gemaakt worden, dat (men zie het citaat) de hooge loonen soms niet dan met zeer veel moeite opgebracht kunnen worden. En wel omdat de vaste lasten zulke groote sommen verslinden.

De moeilijkheden, waarvan de weergegeven stemmen getuigen, verhinderen ook de tewerkstelling der (tengevolge van de rationalisatie) uitgestooten arbeiders.

We erkennen, dat de eisch tot rationalisatie in tijden van laag-conjunctuur dikwijls gesteld moet worden. Maar waarvan getuigt die eisch? Van het feit, dat de afzet der goederen groote bezwaren ondervindt! En verder zegt zij ons dat een belangrijke hoeveelheid kapitaal noodig is om den kostprijs zoodanig te verlagen, dat zij weer concurrerend geleverd kunnen worden.

Nu is het zonder meer duidelijk, dat dat kapitaal liever den weg naar bestaande industrieën van goede reputatie zoekt, dan zijn leven waagt bij het ondernemen van experimenten op het gebied der voortbrenging. Maar... een belangrijk gedeelte der „uitgestooten” arbeiders zal alleen dan weer werk kunnen vinden, wanneer nieuwe industrieën in ons land gevestigd kunnen worden, d.w.z. industrieën, die zich met het maken van nieuwe of van tot dusver geïmporteerde artikelen bezig houden. En nu zijn bijna alle industrieën, die daarvoor in aanmerking komen (vooral die van nieuwe artikelen) kapitaalintensief, d.w.z. er is veel kapitaal noodig om de fabrieken met hun installaties te bouwen. Bovendien is juist dat kapitaal in hooge mate aan oconomische slijtage onderhevig, d.w.z. de machines verouderen (door nieuwe vindingen) snel. Bovendien is het eigenlijke fabricageproces vaak duur. (Dergelijke industrieën hebben (zooals alle, die kapitaalintensief zijn) ook een relatief geringe arbeidersbezetting; het aantal werknemers, dat daar arbeid kan vinden is dus naar verhouding gering).

Nu zien wij in tijden van laagconjunctuur, vooral ook in deze tijden, dat het kapitaal reeds aarzelt den weg naar gevestigde industrieën in te slaan. Hoeveel te meer zal het zich bezinnen, voordat het zich in nieuwe ondernemingen waagt. De eisch tot rationalisatie moge gelden, de kans op werkelijke compensatie is echter gering.

Daar komt nog het een en ander bij. In de eerste plaats is in gemechaniseerde bedrijven de verhouding tusschen den eigenlijken kostprijs en den verkoopprijs soms ongunstig.